

JustitiedepartementetFolkhälsomyndigheten
171 82 Solna

Uppdrag till Folkhälsomyndigheten att, inom ramen för ett pilotprojekt, införa ett nationellt system för analys av narkotikasubstanser i avloppsvatten

Regeringens beslut

Regeringen ger Folkhälsomyndigheten i uppdrag att införa ett nationellt system för analys av narkotikasubstanser i avloppsvatten. Uppdraget genomförs som ett pilotprojekt. Uppdraget ska genomföras i samverkan med Polismyndigheten.

Folkhälsomyndigheten ska ansvara för och samordna pilotprojektet och arbetet med det nationella systemet för analys av narkotikasubstanser i avloppsvatten, inklusive datainsamling, tillgängliggörande av data och analys samt utvärdering. Det nationella systemet ska baseras på en tvådelad provtagningsstrategi med dels veckoserier för nationell och lokal analys, dels trendmätningar i storstäderna för att följa mer kortsiktiga förändringar. Täckningsgraden ska motsvara ca 60 procent av Sveriges befolkning.

Under den sista delen av pilotperioden ska det nationella systemet också utvärderas för att säkerställa dess användbarhet och kostnadseffektivitet samt relevans för både folkhälsoarbetet och det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet. Utvärderingen ska besvara om systemet är ändamålsenligt utifrån hur systemets utformning fungerar i praktiken, om systemet ger den nytta som avsetts, om kostnaderna kan motiveras i förhållande till nyttan och om det finns förutsättningar för en långsiktig implementering. Resultatet ska presenteras i samband med att uppdraget slutredovisas.

Uppdraget ska genomföras i samråd med Tullverket. Folkhälsomyndigheten ska även ha dialog med Brottsförebyggande rådet, och vid behov även EU:s narkotikamyndighet (EUDA) och andra länder som redan har infört avloppsmätningar.

För uppdragets genomförande får Folkhälsomyndigheten under 2026 använda 3 500 000 kronor. Av dessa medel ska 2 600 000 kronor redovisas mot det under utgiftsområde 4 för budgetåret 2026 uppförda anslaget 1:14 Bidrag till brottsförebyggande arbete, anslagsposten 3 Bidrag till brottsförebyggande arbete – del till Kammarkollegiet och 900 000 kronor redovisas mot det under utgiftsområde 9 för budgetåret 2026 uppförda anslaget 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak, samt spel, anslagsposten 1 Del till Kammarkollegiet. Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 oktober 2026. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2027 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet. Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut. I uppdraget ska möjligheterna till finansiering via EU eller annan extern finansiär beaktas.

Folkhälsomyndigheten ska hålla Regeringskansliet (Socialdepartementet och Justitiedepartementet) informerat om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Folkhälsomyndigheten ska senast den 31 mars 2028 lämna en delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet med kopia till Justitiedepartementet). Folkhälsomyndigheten ska senast den 14 december 2029 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet med kopia till Justitiedepartementet).

Bakgrund

Folkhälsomyndigheten har i ett tidigare regeringsuppdrag belyst de utmaningar som finns när det gäller tillgången till data inom narkotikaområdet (S2021/05130). Det råder svårigheter att beskriva såväl tillgången till som användningen av narkotika, liksom narkotikamarknadens omfattning. Tillgången till data på lokal nivå är särskilt begränsad vilket försvårar kommunernas arbete med att kartlägga behov och sätta in riktade insatser. I dag finns det inte heller en gemensam och enhetlig kunskapsbas och kommuner som genomför mätningar av narkotika i avloppsvattnet använder sig ofta av olika tillvägagångssätt.

I regleringsbrevet för 2025 fick Folkhälsomyndigheten i uppdrag att analysera och föreslå hur ett nationellt system för analys av narkotikasubstanser i avloppsvatten kan användas för exempelvis brottsförebyggande och folkhälsofrämjande åtgärder av kommuner och berörda myndigheter. I uppdraget ingick även att föreslå hur ett sådant system kan utformas, genomföras och utvärderas (S2025/00790). Uppdraget genomfördes i samråd med Polismyndigheten och Tullverket och redovisades till Regeringskansliet den 31 mars 2026 (S2026/00687). Folkhälsomyndigheten föreslår i redovisningen att ett nationellt system för avloppsbaserad övervakning av narkotika införs, initialt i form av en pilotstudie.

Kopplat till detta regeringsuppdrag initierade även Polismyndigheten ett pilotprojekt gällande avloppsmätningar tillsammans med Länsstyrelsen i Jämtland och Östersunds kommun för att utveckla en modell för att sammanställa och visualisera olika data på lokal nivå med hjälp av GIS (geografiskt informationssystem). Integrationen av olika data syftar till att stärka den lokala lägesbilden och därmed bidra till en mer effektiv och målinriktad insatsplanering av polis, kommun och länsstyrelse.

Skälen för regeringens beslut

Narkotikan i samhället medför stora skadeverkningar på liv och hälsa och genererar omfattande kostnader för samhället. Narkotikahandel är en av den organiserade brottslighetens huvudsakliga inkomstkällor. Handel genererar våld och konflikter i kriminella kretsar och utgör ofta en inkörsport till kriminella nätverk för unga (skr. 2023/24:67). Den olagliga narkotikahandeln utgör ett betydande och ihållande hot mot Europas säkerhet (Europol, EU-Socta 2025). Över hälften av de mest hotfulla kriminella nätverken i EU bedriver narkotikahandel (Europol, Decoding the EU's most threatening criminal networks, 2024).

Enligt en forskningsrapport från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) beräknas den illegala ekonomin i Sverige, som består av bl.a. narkotikahandel, omsätta cirka 79 miljarder kronor årligen (ESO 2026:1). Narkotika smugglas in i landet i stora volymer och Tullverket har gjort fler beslag av narkotika och dopningsmedel 2025 jämfört med 2024 (Tullverkets årsredovisning 2026). Enligt Europol är narkotikamarknaden den största illegala marknaden inom EU.

Inom EU finns en hög tillgång på alla typer av narkotikasubstanser, ofta med hög potens eller renhet, där kunskapen om hälsorisker är begränsad. För kokain har nivåerna av rapporterade beslag i Europa fortsatt att öka år efter år. För syntetisk narkotika, såsom amfetamin, MDMA och katinoner, ökar produktionen inom Europa. Det finns oro för att denna lokala produktion, närmare konsumentmarknaderna, kan utlösa snabbare förändringar i användandet av narkotika men även skador (EUDA, European Drug Report 2025).

Samtidigt är det svårt att bedöma narkotikamarknadens omfattning i och med att det saknas tillförlitliga data. Narkotikabrott klassas som ett spanings- och ingripandebrott, vilket innebär att brott i första hand upptäcks genom aktiva insatser från myndigheter såsom Polismyndigheten och Tullverket. Analyser av narkotikamarknaden är därmed i hög grad beroende av myndigheternas resurser, aktiviteter och prioriteringar och det kan förmodas finnas ett stort mörkertal.

Som ett komplement till beslagsstatistik används enkätundersökningar för att följa narkotikaanvändningen i Sverige. Eftersom detta bygger på självrapporterad användning finns det dock en risk för underrapportering eller att personer som brukar narkotika väljer att inte delta i undersökningen. Låg svarsfrekvens leder till ytterligare begränsade och osäkra dataunderlag.

Som ett komplement till befintlig datainsamling och för att kunna erhålla mer objektiva och aktuella data, föreslår därför regeringen införandet av ett nationellt system för analys av narkotikasubstanser i avloppsvatten. Avloppsmätningar erbjuder ett alternativt underlag som kan följa narkotikaanvändning och trender på befolkningsnivå.

Genom ett nationellt system med hög täckningsgrad och geografisk spridning får Polismyndigheten och Tullverket bättre underlag till sina lägesbilder, och kunskapen om narkotikamarknadens storlek och utveckling förbättras. Med hjälp av avloppsmätningar kan också kunskap erhållas om nya, mer dödliga preparat har börjat användas i ett visst område.

Enligt Folkhälsomyndighetens slutredovisning kan det nationella systemet även skapa incitament och ge vägledning till kommuner som inte ingår i systemet att initiera egna mätningar. Det möjliggör att även kommuner som inte ingår i systemet kan standardisera sina mätningar i linje med systemets provtagningsstrategi, och skapar en gemensam och enhetlig kunskapsbas

som kommunerna kan jämföra sina resultat mot. Systemet kan också bidra till kommunernas brottsförebyggande uppdrag.

Mätningarna kan möjliggöra uppföljning av t.ex. polisiära insatser, eventuella lagstiftningsändringar eller nya regleringar av substanser. Det nationella systemet kan därmed stödja både brottsförebyggande, brottsbekämpande och folkhälsofrämjande åtgärder, öka samhällets förmåga att snabbare reagera på nya företeelser vad gäller narkotikaanvändning och bidra till en mer kunskapsbaserad och effektiv narkotikapolitik.

På regeringens vägnar

Gunnar Strömmer

Mimmi Börjesson

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Socialdepartementet/HC

Finansdepartementet/BA, SKA

Brottsförebyggande rådet

Kammarkollegiet

Kriminalvården

Polismyndigheten

Tullverket

Europeiska unionens narkotikamyndighet (EUDA)